

شناسنامه ماده:

ساعات هفتگی	نوع واحد	واحد	نوع ماده	عنوان ماده	کد ماده	دوره	
۲	نظری	۲	تخصصی	اصول تفسیر ۳		کارشناسی	
تفسیر							رشته
محاضره- مطالعات کتاب خانه ای - کار در کلاس							روش تدریس
<p>این ماده به بررسی معانی مثل های وارده در قرآن و انواع و اهداف آن می پردازد، مراد از محکم و متشابه را بیان نموده و قواعدی در این زمینه ذکر نموده و انواع متشابهی که در تقابل با محکم هست (تشابه معنوی) را بررسی می نماید، انواع متشابه لفظی و طرق توجیه آن را تبیین می کند، به حروف معانی (حروف جر) که در قرآن آمده را از جهت اینکه از یکدیگر نیابت می کنند و یا اینکه فعل آن حرف متضمن فعل دیگر است می پردازد و در این زمینه دو مذهب بزرگ بصری و کوفی را نقد و بررسی می کند، قواعدی پیرامون منطوق و مفهوم و انواع و تقسیمات هر یک را مناقشه می نماید، چند قاعده در باب عموم را مورد بررسی قرار می دهد، قواعدی پیرامون اظهار واضمار، حقیقت و مجاز، تعریف و تنکیر و انواع و متعلقات هر کدام را بررسی و تاثیر گذاری هر کدام را در فهم متن قرآنی را بیان می کند.</p>							تعریف ماده
<p>هدف این ماده این است که طلاب با به کار گیری ابزار مثنائی و لغت و بیان، درک درست و تفسیر صحیح از متن قرآن به دست آورده و آنها را در جهت تدبر بیشتر در قرآن کمک نماید.</p>							اهداف ماده
<p>پس از تدریس این ماده معمولاً طالب قادر خواهد بود که:</p> <p>۱- آیات مثلی را در قرآن بهتر از پیش شناخته و آنرا تفسیر کند.</p> <p>۲- محکم و متشابه را از یکدیگر تفکیک و شناخته و بر این اساس آیات متشابه را بنابر انواع آن دقیق تر معنا نماید و آیات متشابه لفظی را تشخیص داده و اختلافات وارده در آیات را توانمند تر از گذشته توجیه نماید.</p> <p>۳- جایگزینی حروف و یا تضمین فعلی را بنابر اختلاف دو مدرسه کوفی و بصری را بهتر می شناسد و می تواند آیات را بنابر یکی از این دو مدرسه تفسیر نماید.</p> <p>۴- با توجه به منطوق و مفهوم می تواند معانی ظاهری و نهانی نص قرآنی را درک کرده و برای دیگران اظهار کند.</p> <p>۵- عمومیت الفاظ قرآنی و مواضعی که آن دلالت بر عموم دارد درک کرده و بشناسد.</p> <p>۶- حقیقت و مجاز را در قرآن بشناسد و آن شناخت را در تفسیر قرآن به کار گیرد.</p> <p>۷- معرفه و نکره و اثر معنایی هر کدام را در آیات قرآن کریم را دانسته و آن را تفسیر می نماید</p>							دستاورده آموزشی

جدول ارزیابی و امتحانات:

ردیف	مورد	حداقل	حداکثر	توضیحات
۱	مفاهیم و تعاریف	۱۰٪	۲۰٪	
۲	انواع و تقسیمات	۱۰٪	۲۰٪	
۳	قواعد و ضوابط	۱۰٪	۲۵٪	
۴	شرح موضوع	۱۵٪	۳۰٪	
۵	بررسی و مناقشه	۱۵٪	۲۵٪	

- ۱- الاتقان فی علوم القرآن، سیوطی، تحقیق: محمد أبو الفضل إبراهيم، دار نشر: الهيئة المصرية العامة للكتاب، چاپ: ۱۳۹۴هـ / ۱۹۷۴ م.
- ۲ - معترك الاقران فی اعجاز القرآن، سیوطی، دار النشر: دار الكتب العلمية - بيروت - لبنان
چاپ اول: ۱۴۰۸ هـ - ۱۹۸۸ م.
- ۳ - مباحث فی علوم القرآن، مناع قطان، ناشر: مكتبة المعارف للنشر والتوزيع، چاپ سوم: ۱۴۲۱هـ - ۲۰۰۰ م.
- ۴ - الأمثال القرآنية القياسية، عبدالله الجربوع، ناشر: عمادة البحث العلمي بالجامعة الإسلامية، المدينة المنورة، المملكة العربية السعودية، چاپ اول: ۱۴۲۴هـ / ۲۰۰۳ م.
- ۵ - الامثال القرآنية، عبدالرحمن ميداني، الناشر: دارالقلم - دمشق، چاپ اول، سال ۱۹۸۰ م.
- ۶ - الامثال فی القرآن الكريم، محمد جابر فياض، المعهد العالمي للفكر الاسلامي، هيرندن، فيرجينيا - الولايات المتحدة الاميركية، چاپ دوم ۱۴۱۵هـ - ۱۹۹۵ م.
- ۷ - الامثال، ابن قيم الجوزية، ناشر: مكتبة الصحابة - مصر - طنطا، تحقيق: أبو حذيفة إبراهيم بن محمد، چاپ اول: ۱۴۰۶ هـ - ۱۹۸۶ م.
- ۸ - البرهان فی علوم القرآن، زركشى، تحقيق: محمد أبو الفضل إبراهيم، ناشر: دار إحياء الكتب العربية، چاپ اول، ۱۳۷۶ هـ - ۱۹۵۷ م.
- ۹ - الامثال فی القرآن، محمود شريف، ناشر: دار العكاظ، الرياض - عربستان سعودی، چاپ دوم، بی تا.
- ۱۰ - دراسات فی علوم القرآن، محمد بكر اسماعيل، ناشر: دار المنار، چاپ دوم: ۱۴۱۹هـ - ۱۹۹۹ م.
- ۱۱ - الزيادة والاحسان، ابن عقيلة، ناشر: مركز البحوث والدراسات جامعة الشارقة، الامارات المتحدة العربية، چاپ اول سال ۱۴۲۷هـ - ۲۰۰۶ م.
- ۱۲ - اصول التفسیر وقواعده، خالد العك، ناشر: دار النفائس، بيروت - لبنان، چاپ دوم، ۱۴۰۶هـ - ۱۹۸۶ م.
- ۱۳ - فنون الافنان، ابن الجوزی، دار النشر: دار البشائر - بيروت - لبنان، الطبعة: الأولى - ۱۴۰۸ هـ - ۱۹۸۷ م
- ۱۴ - مناهل العرفان، الزرقانی، ناشر: مطبعة عيسى البابي الحلبي وشركاه، چاپ سوم.
- ۱۵ - القواعد الحسان، عبدالرحمن السعدی، ناشر: مكتبة الرشد، رياض، چاپ اول، ۱۴۲۰ هـ - ۱۹۹۹ م.
- ۱۶ - المتشابه اللفظی فی القرآن الكريم وأسراره البلاغية، صالح الشثري، ناشر: مجمع الملك فهد، المدينة المنورة، سال نشر: ۱۴۲۵هـ
- ۱۷ - المحكم والمتشابه فی القرآن الكريم، ابراهيم خليفه.
- ۱۸ - لمسات بيانية، فاضل السامراي، ناشر: دار عمار، عمان - الأردن، چاپ سوم، ۱۴۲۳ هـ - ۲۰۰۳ م.
- ۱۹ - دراسات فی علوم القرآن، فهد الرومي، ناشر: حقوق الطبع محفوظة للمؤلف، چاپ دوازدهم ۱۴۲۴هـ - ۲۰۰۳ م.
- ۲۰ - معجم حروف المعاني للقرآن الكريم، محمد حسن شريف، ناشر موسسه رساله، بيروت - لبنان، چاپ اول ۱۴۱۷ هـ - ۱۹۹۶ م.
- ۲۱ - دراسات لأسلوب القرآن الكريم، محمد عظيمه، ناشر: دار الحديث، القاهرة. بی تا.
- ۲۲ - التضمين النحوي فی القرآن الكريم، محمد نديم فاضل، ناشر: دار الزمان، المدينة المنورة - المملكة العربية السعودية، چاپ اول، (۱۴۲۶ هـ - ۲۰۰۵ م).
- ۲۳ - مباحث فی علوم القرآن، صبحی صالح، ناشر: دار العلم للملايين، چاپ بیست و چهارم سال ۲۰۰۰ م.
- ۲۴ - قواعد التفسیر، خالد السبت، ناشر: دار ابن عفان، رياض - عربستان سعودی، چاپ اول، سال ۱۴۲۱ هـ
- ۲۵ - اصول فی التفسیر، ابن عثيمين، ناشر: المكتبة الإسلامية، چاپ اول، ۱۴۲۲ هـ - ۲۰۰۱ م.
- ۲۶ - الاظهار فی مقام الاضمار فی القرآن الكريم، عبدالرزاق حسين أحمد، مقاله چاپ شده در مجله (ماهنامه) الوعي الاسلامی، چاپ سی و دوم، ۱۴۳۳ هـ - ۲۰۱۲ م.
- ۲۷ - الاظهار والاضمار وتفاعل النظم الخطاب القرآنی، عدنان الجمیلی، چاپ شده در مجله العلوم الاسلاميه چاپ شانزدهم.
- ۲۸ - من بلاغة القرآن الكريم، احمد البلی البدوی، ناشر: نهضة مصر - القاهرة سال نشر: ۲۰۰۵ م.
- ۲۹ - المجاز فی اللغة والقرآن الكريم، عبدالعظيم المطعنی، ناشر: دار النهضة، قاهره - مصر. بی تا.

سرفصل های ماده:

جلسات	موضوع	مراجع
جلسه ۱	امثال قرآنی مفهوم مثل تعریف مثل مثل در اصطلاح.	الاتقان فی علوم القرآن، سیوطی: (۱۰۴۱/۲ - ۱۰۴۷) معتبرک الاقران فی اعجاز القرآن، سیوطی: (۳۵۷/۱ - ۳۵۱). مباحث فی علوم القرآن، مناع قطان ص: ۲۶۴-۲۵۸ الأمثال القرآنیة القیاسیة، عبدالله الجربوع ص: ۴۱ - ۱۷۶ . الامثال، عبدالرحمن میدانی:
جلسه ۲	مراد از ضرب المثل، ارکان مثال : ممثل به و ممثل له، اهمیت امثال در قرآن، اهداف، فواید	الامثال فی القرآن الکریم، محمد جابر فیاض: (۱۰۰-۲۵ و ۱۳۹-۲۶۶). الامثال ابن قیم ص: ۹- ۲۴ . البرهان، زرکشی: (۲۹۴-۲۸۶). الامثال فی القرآن، محمود شریف: (۱۲۵-۱۳). دراسات فی علوم القرآن، محمد بکراسماعیل: ۲۹۱/۱-۳۱۶.
جلسه ۳	انواع امثال، تطبیقات.	
جلسه ۴	محکم و متشابه مفهوم محکم و متشابه : تعریف محکم و متشابه در لغت، اختلاف در مراد از محکم و متشابه ، فرق بین محکم و متشابه.	الاتقان، السیوطی: (۳۴۰/۱ و ۶۴۷-۶۴۹). الزیادة والاحسان، ابن عقیلة : (۷۹/۵-۶). مباحث، مناع قطان: ۱۹۱-۱۹۶. اصول التفسیر وقواعده، خالد العک (۲۲۰-۲۰۹). فنون الافنان، ابن الجوزی : (۴۸۶-۳۷۶). البرهان، زرکشی: (۱۱۲-۱۵۴/۱) و (۸۹/۲-۶۸). الاتقان : (۱۰۰۰/۲-۹۹۵). مناهل العرفان، الزرقانی: (۳۰۲/۲-۲۷۰). القواعد الحسان، عبدالرحمن السعدی: (۶۰/۱).
جلسه ۵	قواعدی در محکم، متشابه	
جلسه ۶	انواع و تقسیمات متشابه : متشابه معنوی و متشابه لفظی . تعریف متشابه لفظی، اهمیت و انواع آن، توجیه مختصر برخی از انواع	المتشابه اللفظی فی القرآن الکریم و أسرارہ البلاغیة، صالح الششری: (۲-۵ و ۱۲۹-۴۸۵).
جلسه ۷		المحکم والمتشابه فی القرآن الکریم، ابراهیم خلیفه : (). لمسات بیانیة، فاضل السامرایی: (۵۵۳-۵۴۳). دراسات فی علوم القرآن، فهد الرومی: (۴۰۷-۳۹۰)
جلسه ۸	حروف المعانی مراد از حروف معانی، تعریف حرف، الفرق بین حروف المعانی و حروف المبانی. قاعدة (لكل حرف من حروف المعانی وجه هو به أولى من غیره، فلا يجوز تحویل ذلك عنه إلى غیره إلا بحجة)، تضمین نحوی : تعریف، انواع آن، هدف و فایده تضمین.	البرهان فی علوم القرآن : (۴-۴۴۵-۱۷۵). معجم حروف المعانی للقرآن الکریم، محمد حسن شریف: مقدمه ی کتاب. دراسات لأسلوب القرآن الکریم، محمد عظیمه : (۳-۵۷/۲ ۱۹۸-۱۸۵ و ۱۹۹-۲۰۵ و ۲۷۲-۲۹۵-۳۲۰/۳-۴۴۵). التضمین النحوی فی القرآن الکریم، محمد ندیم فاضل : (۱۰۸-۱۰۳ و ۱۱۳-۱۵۷). لمسات بیانیة، فاضل السامرایی: (۵۷۳-۵۷۱).
جلسه ۹		
جلسه ۱۰	تضمین و تناوب الحروف، بررسی و مناقشه دو مذهب بصری و کوفی، قاعده تضمین : (تفهم معانی، الأفعال علی ضوء ما تتعدی به) . مثال و تطبیق.	
جلسه ۱۱		

<p>قواعد التفسیر: ۱۷۳ و ۱۸۰-۱۸۵ و ۱۹۰-۱۹۱ و ۱۹۲-۲۰۱. الاتقان: ۷۴۰-۷۴۳/۲. الزيادة والاحسان، ابن عقيلة: ۱۶۲/۵-۱۷۱. مباحث فی علوم القرآن، صبحی: ۲۹۹-۳۰۴. دراسات فی علوم القرآن، فهد: ۴۴۶-۴۵۷.</p>	<p>منطوق ومفهوم تعريف منطوق ومفهوم، انواع وتقسيمات منطوق ومفهوم . . مثال الطرد والعكس بيان نص وظاهر ومؤول، قواعد مفهوم : قاعدة : إذا رُتّب الحكم على وصف يمكن أن يكون معتبراً ، لم يجز أطراحه . قاعدة : التنصيص على الشيء لا يلزم منه النفي عما عداه . قاعده : الاقتران في النظم لا يستلزم الاقتران في الحكم . قاعده : الاقتران الوارد في القرآن بين بعض الأسماء الحسنی ، يدل على مزيد من الكمالات . تطبيقات</p>	<p>جلسه ۱۲ جلسه ۱۳ جلسه ۱۴</p>
<p>القواعد الحسان، عبدالرحمن سعدی: (۱۳-۱۹/۱). الزيادة والاحسان : (۸۰-۱۱۳/۵). معترك الاقران، سيوطی (۱۶۳/۱-۱۵۶). مباحث فی علوم القرآن، صبحی صالح : ۳۰۴-۳۰۸. دراسات فی علوم القرآن، فهد الرومی : (۴۳۴-۴۰۸).</p>	<p>عموم تعريف عموم در لغت واصطلاح، برسی قواعدی پیرامون مبحث عموم: قاعدة: (المقرر أن المفرد المضاف يفيد العموم كما يفيد ذلك اسم الجمع). قاعده () : إذا وقعت النكرة في سياق النفي أو النهي أو الشرط أو الاستفهام دلت على العموم . قاعده : حذف المتعلق المعمول فيه : يفيد تعميم المعنى المناسب له . قاعده : الألف واللام الداخلة على الأوصاف وأسماء الأجناس تفيد الاستغراق بحسب ما دخلت عليه . تطبيقات</p>	<p>جلسه ۱۵ جلسه ۱۶</p>
<p>اصول فی التفسیر، ابن عثيمين: (۵۷-۵۸). قواعد التفسیر، خالد السبت : (۳۳۸-۳۴۷/۱). الظهار فی مقام الاضمار فی القرآن الکریم، عبدالرزاق حسین أحمد: (۱۹- ۶۳). الظهار والاضمار وتفاعل النظم الخطاب القرآنی، عدنان الجمیلی: (۵۸۳-۴۸۱).</p>	<p>اظهار واضمار تعريف هر کدام در لغت واصطلاح، فوائد آن، قواعد آن : قاعده اول : وضع الظاهر موضع المضمرة وعكسه إنما يكون لنكتة، قاعده دوم : إعادة الظاهر بمعناه أحسن من إعادته بلفظه . . ، قاعده سوم : إذا استدل بالفعل لشيئين وهو في الحقيقة لأحدهما . .</p>	<p>جلسه ۱۷ جلسه ۱۸</p>
<p>البرهان: (۲۵۴-۲۹۹/۲). الاتقان فی علوم القرآن: ۱۲۰/۱-۱۴۱. الزيادة والاحسان : (۴۳۴-۴۵۶/۵). من بلاغة القرآن الکریم، احمد البلی البدوی : (۱۷۲-۱۷۱). المجاز فی اللغة والقرآن الکریم، عبدالعظیم المطعنی: (). اصول التفسیر وقواعده، خالد العک: ۲۸۰-۲۸۴.</p>	<p>حقیقت ومجاز تعريف حقیقت ومجاز، اقسام مجاز : مجاز مركب: معناشناسی در لغت واصطلاح، اقسام مجاز مركب. (دو قسم) ، تطبيقات آن در قرآن.</p>	<p>جلسه ۱۹</p>

	<p>مجاز مفرد : معنائشناسی در لغت واصطلاح، اقسام مجاز مفرد (۳ قسم) و تطبیقات آن در قرآن.</p> <p>اقسام مجاز مفرد (۵ قسم) و تطبیقات آن در قرآن.</p>	<p>جلسه ۲۰</p> <p>جلسه ۲۱</p>
<p>الاتقان : (۳/۳۵۵-۳۶۴). مباحث فی علوم القرآن، مناع : (۲۰۵-۲۰۲). من بلاغة القرآن، احمد البلی البدوی: (۱۰۸-۱۰۲).</p>	<p>تعریف و تنکیر تعریف، قواعد : قاعده اول : لكل منهما مقاما لا یلیق بالآخر : اسباب تنکیر. (۶ سبب) اسباب تعریف (۱۲ سبب)</p> <p>قاعده دوم : النکرة إذا تکررت دلت علی التعدد، بخلاف المعرفة .</p> <p>التطبیقات</p>	<p>جلسه ۲۲</p> <p>جلسه ۲۳</p> <p>جلسه ۲۴</p>